Serbołużyczanie – losy słowiańskiej mniejszości w III Rzeszy

29 stycznia 2021

Serbołużyczanie to niewielki, zachodniosłowiański naród, który w VI wieku zamieszkał tereny między Kwisą a Łabą. Przetrwał setki lat na terenach pogranicza. Sytuacja Serbołużyczan stała się wyjątkowo dramatyczna w czasach III Rzeszy.

Serbołużyczan zalicza się do grupy Słowian zachodnich, których dotarcie na tereny Łużyc wiązało się ze schyłkowym okresem wielkiej wędrówki ludów. Od samego początku ich losy były burzliwe. W 782 roku kraj Serbów został podbity przez wojska Karola Wielkiego. W IX i X wieku Serbołużyczanie znaleźli się pod wpływem państwa wielkomorawskiego. W wyniku wojny polsko-niemieckiej w 1002 r. Bolesław Chrobry zajął Łużyce i na mocy pokoju zawartego w Budziszynie (1018 r.) wcielił je do Polski. W 1032 r. Łużyce opanowali na nowo Niemcy. W kolejnych wiekach tereny Łużyc przechodziły w różne władztwa, nierzadko agresywnie zwalczające elementy serbskiej kultury. Mimo tak nieprzychylnych okoliczności Serbołużyczanie zachowywali swoją unikalną tożsamość kulturową.

W pierwszej połowie XIX wieku zaczęły powstawać organizacje promujące serbską kulturę i historię. Przykład może stanowić Macierz Serbołużycka założona w 1847 r. Po zjednoczeniu Niemiec w 1871 r. uaktywnił się nacisk władz niemieckich na nasiloną germanizację tych terenów. Klęska Niemiec po I wojnie światowej otworzyła środowiskom serbołużyckim szansę na uzyskanie autonomii lub własnego państwa. 13 listopada 1918 r. grupa Serbołużyczan pod wodzą Arnošta Barta założyła Serbski Komitet Narodowy. Organizacja ta 23 marca 1919 r. skierowała

memoriał do Woodorowa Wilsona, w sprawie utworzenia samodzielnego państwa łużyckiego pod egidą Ligi Narodów. Zwycięskie państwa nie były tym jednak zainteresowane.

Prześladowanie Serbołużyczan za rządów Hitlera

30 stycznia 1933 r. prezydent Republiki Weimarskiej, Paul von Hindenburg powierzył Adolfowi Hitlerowi urząd kanclerza, w ten sposób otwierając mu drogę do przejęcia pełni władzy w Niemczech. Hitlerowcy rozpoczęli prześladowanie Serbów, których uznawali za niegermański naród. Aresztowano najważniejszych działaczy takich jak: dr J. Cyž, J. Šajba, A. Bart i wielu innych. W domach organizacji serbołużyckich przeprowadzono rewizje, a niedługo potem zamknięto serbskie periodyki np.: „Sokolskie Listy", „Serbski Hospodar", „Łužica", „Serbski Casnik" i wiele innych.

Niemieckie organizacje nacjonalistyczne podejmowały próby zwalczania języka i kultury serbskiej. Największej organizacji Serbskiej – Domowinie, kierowanej wówczas przez Pawoła Nedo, w listopadzie 1936 roku próbowano narzucić zmianę statutu. Z uwagi na sprzeciw członków tej organizacji, niespełna pół roku później została ona rozwiązana. W ślad za nią, naziści w czerwcu 1937 r., rozwiązali jeszcze 13 innych serbołużyckich organizacji.

Następnym krokiem władz nazistowskich było wysiedlenie z terenów Łużyc nauczycieli oraz duszpasterzy uznających się za Serbołużyczan, aby ci nie kultywowali swoich tradycji, ani nie uczyli łużyckiego języka. Co ciekawe, niektórzy przedstawiciele niemieckiego środowiska naukowego starali się udowodnić, iż Serbołużyczanie wcale nie są Słowianami tylko mówiącymi po słowiańsku Germanami. Należał do nich m.in. etnograf Walther Steller. Ostatecznie jednak, oddany ideologii nazistowskiej antropolog i etnograf Otto Reche, zakwalifikował Serbołużyczan do grona Słowian spokrewnionych z Polakami.

Po 1937 r. wprowadzono zakaz używania języków serbskich w szkołach znajdujących się na Łużycach i nakazano prowadzenie zajęć wyłącznie w języku niemieckim. 8 kwietnia 1941 r. Gestapo rozwiązało jedną z najbardziej aktywnych serbskich organizacji – Towarzystwo św. Cyryla i Metodego. Jeszcze w 1940 roku Heinrich Himmler zaproponował przesiedlenie Serbołużyczan na teren Generalnej Guberni. Swoją propozycję argumentował Hitlerowi tym, iż Serbołużyczanie to „niepożądany element" i „mało wartościowa rasa". W czasie II wojny światowej Serbołużyczanie byli zmuszani do służby w wojsku niemieckim, a za używanie języka i promowanie historii oraz tożsamości serbołużyckiej naziści karali ich wywózką do obozów koncentracyjnych, głównie do KL Dachau. Z około 100-tysięcznej populacji Serbołużyczan prawie 20 tysięcy zginęło w obozach koncentracyjnych.

Alojs Andricki – słynny serbołużycki przeciwnik nazizmu

Jedną z ofiar prześladowania Serbołużyczan przez nazistów był bł. ks. Alojs Andricki. Urodził się on 2 lipca 1914 r. w Radworze na Górnych Łużycach. Naukę rozpoczął w Budziszynie. W latach 1934-1937 studiował na Akademii Teologiczno-Filozoficznej w Paderbonie. Podczas studiów redagował pismo dla serbołużyckiej młodzieży pt. Serbskeho Studenta. 30 lipca 1939 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Petrusa Legge. Następnie został skierowany jako wikariusz do parafii katedralnej pw. św. Trójcy w Dreźnie.

21 stycznia 1941 r. został zatrzymany przez Gestapo i uznany za wroga Rzeszy. Po aresztowaniu za pochodzenie oraz udział w serbskim ruchu oporu, został skierowany do KL Dachau. W obozie koncentracyjnym otrzymał numer 27829. Po Bożym Narodzeniu 1942 roku zachorował na tyfus, a 3 lutego 1943 r. został zabity

zastrzykiem z fenolu. Alojs Andricki został beatyfikowany 13 czerwca 2011 r. w Budziszynie, tym samym stając się pierwszym błogosławionym Serbołużyczaninem.

Ideologia narodowego socjalizmu nie przewidywała w państwie niemieckim żadnego miejsca dla jakiegokolwiek regionalizmu. Hitlerowi zależało na stworzeniu jednolitego etnicznie i kulturowo państwa. Zbrodnicza ideologia III Rzeszy, mimo że okrutnie doświadczyła Serbołużyczan, to nie zdołała jednak złamać ich tradycji, kultury i języka. Do dziś zamieszkują oni tereny wschodnich Niemiec.

Autorstwo: Adam Szpotański
Źródło: Histmag.org
Licencja: CC BY-SA 3.0

Bibliografia

1. A. Bednarek, J. Flöter, S. Samerski, „Górne Łużyce od końca pierwszej wojny światowej do współczesności (1918-2000)", [w:] „Dzieje Górnych Łużyc. Władza, społeczeństwo i kultura od średniowiecza do końca XX wieku", [red.] J. Bahlcke, Warszawa 2007, s. 249-300.

2. W. Bena, „Polskie Górne Łużyce", Zgorzelec 2003.

3. M. Cygański, „Antyłużycka polityka narodowościowa III Rzeszy", [w:] „Zeszyty Łużyckie", [red.] E. Siatkowska, M. Ziółkowska-Sobecka, T. 6, Warszawa 1993, s. 9-15.

4. A. Czajewicz, Cz. Czajewicz, „Rząsiny. Spotkanie trzech narodów", „Niedziela Legnicka" nr 22/2005.

5. A. Golecka, „Serbołużyczanie w Niemczech", „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin Polonia", Sectio K, Politologia, vol. X, Lublin 2003, s. 57-69.

6. P. Pałys, „Państwa słowiańskie wobec Łużyc w latach 1945-1948", Opole 2014.

7. J. Šołta, „Zarys dziejów Serbołużyczan”, Wrocław 1984.

8. M. Zaparta, „Śladami ks. Alojsa Andrickiego”, „Niedziela Legnicka” nr 28/2009.

9. http://encyklopedia.naukowy.pl/Alojs_Andricki

10. https://info.wiara.pl/doc/4490389.Pamieci-wielkiego-Serboluzyczanina